

Постапи смо клошари Европе

„Филм *Marble Ass* је прича о мушкарцима који једино одбијају да буду небески народ. Зато су побегли у жене”, каже редитељ

Године 1969. Желимир Жилник примио је у Берлину „Златног медведа” за филм „Рани радови”. Тога се, прво, ваља сетити. Тачно четврт века касније он се вратио у Берлин с филмом „Marble Ass” (инсистира на енглеском наслову, додајући: како преводите „Терминатор”?) да би очитавом том луку који се у међувремену збио у његовом и, дакако, у нашим животима, данас размишљао с помешаним осећањима носталгије и горчине, радости и беса.

Берлин је у реду, рећи ће, ту он и данас има третман неког ко није без корена, али ми, ми смо пукли на дефинитиван начин и то из разлога који су били видљиви још онда, дакле пре двадесет и пет година. О чему се ради? Те је, давне, по нас знамените године, у Берлину била приређена Недеља југословенског филма, посебан програм, по значају тик уз онај главни, на коме су своја остварења имали Павловић, Петровић, Макавејев, Драшковић, Иванда, Погачник; била је, речју, посвећена посебна пажња нашим редитељима који су се тада већ високо котирали у Европи имајући за собом неколико значајних међународних награда. У исто је време, на главном програму, заједно с „Раним радовима” ишао, примера ради, Шлезингеров „Поноћни каубој” и Буњелов „Млечни пут”. Хоће се рећи да је Берлин те, 1969. године, био у знаку YU-филма, баш као и да је Жилник тријумфовао у јакој конкуренцији. Сећа се он, уз то, и да је сва његова појављивања пред публиком лично отварао Вернер Херцог, а да је председник жирија био славни индијски редитељ Сатјаџит Реј. Треба ли, према томе, још и наглашавати како је тада све прошло у срећи и весељу.

Фрка је, међутим, настала одмах по повратку у домовину. Погледајте наше новине из тог доба, каже Жилник, и видећете да је настала једна невероватно уједињена реакција неостаљнизма у партији која је одједном схватила да постоји сегмент кинематографије који не контролише. „Блато је било бачено од Триглава до Ђевђелије и на ту Недељу југословенског филма и на моје 'Ране радове'. И то страшно блато. Рецимо, један од мојих најдражих пријатеља, Ранко Мунитић, написао је огроман чланак у 'Вјеснику у сриједу' по коме сам ја испао шпијун кога директно финансира CIA, а текст Божидара Дикића у 'Политици' из тих дана био је једна прворазредна

достава за полицију и уједно обавештајну службу. Човек ме је директно ставио у контекст хладног рата, и то на пола стране 'Политике'. Да не помињем и оне који су сад мртви, али који су хтели и нас да поубијају. Ми то јесмо или ми то можемо да заборавимо и да се данас правимо блесави, али ми смо се и поклали зато што смо се правили блесави. Последица те глупости је да смо данас највећи клошари Европе. Није то нама произвео свет, сами смо ми то себи произвели. Свет нас је, видећи да има посла с будалама, само мало јаче гурнуо не би ли искористио прилику за међусобну продају оружја.

Ја сам вам намерно навео неке од тих некадашњих, плувачких текстова како би се видело да смо ми сами, једни другима, очи копали. И то поводом лепих ствари, наше велике презентације у Берлину. Јер, то нису биле филмске критике, то је било копање очију. Па сад можемо да разумемо како је то, на бенижном примеру, почело и где нас је, ево, довело. Успели су ти деструктивци, те паликуће, они су успели. Нико није стао на пут тој паразитско-мафијашкој банди која је, у ствари, педесет година увек изнова стварала нове конфузије уместо да једном подвуче црту и направи неку врсту инвентара гробова које смо сами себи, кажем, ископали.”

Сусрет бивше браће

Ствари су, заправо, крајње сложене. Да би то објаснио, морам да га пустим да мало размисли и пажљиво каже зашто су сложене. Елем: „Запад је поломио ноге источном блоку и он сада на изврстан начин ликује, али ту је и овај наш огромни инвалид, овај леш што се распада. Прво, очигледно је да нико мислио није шта ће с тим лешом кад се појави. Друго, наше лумпенелите, кад су позвале своја племена на такозвану слободу, оне их нису позвале на тржиште и такмичење у производњи него су их позвале да се ухвате оружја. Тај позив је био омамљујући. Личио је на позив за слободу а био позив на убијање, пљачку и силовање. Многи се томе нису оду-

прели већ зато што се за ових педесет паразитских година нису ни припремали за неко тржиште, нити је нека истинска хијерархија вредности уопште и била потребна лумпенелитама.

Узмимо само кинематографију, пошто се ту најједноставније крећемо зато што знамо сваку чињеницу. Знамо, рецимо, ко се у кинематографији крио иза националних и локалних кључева. Најнеспособнији. Није кључ српства или хрватства био потребан ни Горану Марковићу, ни Ђиђи Карановићу, ни Рајку Грлићу, ни Лордану, ни Живојину Павловићу. Они су били прво уметници па тек онда Срби и Хрвати. Али је тамо неком Жижићу или Вељку Булајићу било нужно да се бусају у прса и да траже те националне кључеве. Е, сад, трагично је то шта можеш данас да доживиш на једном оваквом фестивалу као што је био берлински, а у сусрету с јужнобалканским племенима, с том нашом бившом браћом. Најпре, нико од њих, разуме се, нема филм. Али нико од њих неће ни да се окрене стварном питању – зашто нема. А нема из два разлога: јер државе поново контролишу као у најцрња комунистичка времена, а онда и зато што је то наше бедно тржиште сасвим уништено. Постоји и трећи, најважнији разлог. Филмови не могу да настану из фолирања и лажи. Сви добри филмови, од Ајзејнштајна, преко Чаплина и Лени Рифенштал до Скорцезеа, настајали су из ослањања на сопствено тле са обе ноге. Зато што је филм једна напросто физичка ствар. Као кад градите кућу. Ако је на кривом терену, криви се, руши се. Најсолидније је кад фил-

мом можете слободно да посматрате шта се око вас збива, без комплекса и отворених очију.

Међутим, на нашем балканском тлу показало се толико јасно, и у комунистичком и у овом добу националне еуфорије, да држава није ништа друго до механизам за понижавање и пљачку сопственог народа. Рат и све тензије њиме створене, изазвале су партија, војска и полиција. Јер, то су биле силе које су држале Југославију. Нико није могао да мрдне без партије, војске и полиције. А то што смо ми, филмације, мало мрдали, па то је било само зато што смо били бедни, недостојни употребе пуне силе која би нас смрвила. Разбијањем Југославије тај је трилинг – партија, војска, полиција – омогућио идентитет крајевима који никада прави идентитет нису имали, напросто је заокружио сепаратизме и, додатно, дао идентитет муслиманству."

Шајкача бата Вучелића

Догодило се, по речима Жилника, да је урађен још један посао: националистичку опцију је та врста политике хитно, експресно компромитовала. Сад се на Балкану зна да је национализам кланица, то јест оно што су комунисти стално претили да ће бити. И тако се десила та једна замршена игра интереса и игра идеологија. Сада готово цео наш народ гледа на он-ај бивши, комунистички период – који он, иначе, сматра епохом у којој се безразложно шрафило Југославијом у прилог паразитских слојева – као на време када је било најдивније и најмирније, као на златно доба.

Из тог је разлога, рећи ће, он снимиио филм „Тито поново међу Србима“. А „Marble Ass“? Прва мотивација је била – инат. Филмације су доживеле једно ново лупање чекића у главу. Сада више нема оног: цензура, класни интерес, социјализам, комунизам, дизање норми и томе слично, сада има: слобода је, али вам не дамо. Држава одлучује и то на свим просторима бивше Југославије. А кад таква држава одлучује, она онда каже да брани српски, хрватски или словеначки интерес и да ће финансирати само оно што тај интерес штити. Дешава се, по Жилнику, једно још и драстичније понижење, у ствари покушај кастрирања читаве бранше, уопште моћи говора. Јер, раније су људи могли да се фолирају и тврде како су комунисти, науче мало Маркса и ето ти. Сад су ствари перфидније. Нема пара, санкције су, нема увоза, стоји на царини, сад је, укратко, полиција много мање у рукавицама.

Друга мотивација је била што је желео да младим људима остави нешто у аманет, онима који нису могли да побегну. Па каже: „Ја увек понављам да ми

немамо више ни где да бежимо, да од самих себе не можемо побећи, а нема нити било ког другог легалнијег овде од нас самих. Хтело се да нам се одузме и тај легалитет. Рећи ћу вам најбаналнију ствар. Јако бих волео да видим ко је направио бољу серију телевизијског комада, и то у крајњој линији на српска питања, од мене. Да поменем 'Болест и оздрављење Буде Бракуса', 'Станимир силази у град', 'Вруће плате'. Али, када је мене бата Вучелић позвао да радим телевизијске комаде? А ком све шљамо не даје пројекте? И то уз какве парустине? Зашто? Зато што је он био један од последњих фундаменталистичких скојеваца који нам се, иначе, подсмевао кад смо почели да радимо те телевизијске комаде из свакидашње културе народа. Подсмевао се и мени када је гледао 'Бракуса' и 'Станимира' да би сад он ставио шајкачу на главу и пропевао друге песме."

Коначно и трећа мотивација за снимање филма „Marble Ass“ (у продукцији Радио Б 92) била је жеља да остави траг о београдским травеститима чију је храброст и креативност Жилник у Берлину, у отвореном разговору с публиком после пројекције испраћене дугим и топлим аплаузом, он упоредио са гестом Џесија Овенса који је управо у Берлину, на Олимпијади, пред Хитлеровим носем, згазио расну теорију показавши да је она идеолошка будалаштина, ништа озбиљно. Јер, травестити кажу да су исти као сав остали свет. Има међу њима и добрих и лоших, и лудих и паметних, и глупих и креативних, и оних који се пре подне представљају као до-

ОМАЗ ТРАВЕСТИТИМА: „MARBLE ASS“

маћини док по подне јурцају за курвама, а свега тога има и у Паризу, и у Лондону, и у Москви, свуда на свету. Они једино одбијају, каже Жилник, да буду „небески народ“.

Освета женама

Одбијају, пре свега, мачо варијанту, кажем. Мерилин ће, главни јунак филма, с презиром на крају рећи „Мушкарци“, док гледа у пламену свог мртвог друга а повратника из овог рата. Може ли се, с тим у вези, „Marble Ass“ схватити и као „про фемине“ филм? Увек оригинални Жилник има слуха и за третман такозваног женског питања, али га не види једноставно: „Видите, у комунистичком миљеу жене су биле изгубиле пиједестал даме, али су доста брзо добиле равноправност у погледу професије и зараде. Питање је зашто. По мени, зато што су мушкарци били кастрирани седећи на свим оним лудачким састанцима где су бивали подвргнути од партијске дисциплине, до вежбања духа и тела по радним акцијама и томе слично. Међутим, то није у њиховој природи. У њиховој је природи да буду подузетни, да крену у неки ризик, да скачу падобраном на главу или да се дижу балоном у небо. У мушкој су, дакле, природи ти неки ирационални подухвати. Сасвим ретко ће, је ли, која жена да се пење на Монт Еверест или да, као Кусто, лута под морем. Е, тај је систем партијске власти све то мало поткресао, не мало него ужасно много, и онда је сва енергија била бачена на политику. Отуда су и настајале све оне грозне деструкције у самој политици.

Али, дошао је рат. Шта се догодило? С ратом је тек, у ствари, тај дуго суспрезани мачизам наједном букнуо и провалио и многи су се дохватили оружја. Зато нема нигде веће каубојштине тог мачизма, веће и од оне у Чикагу тридесетих, од ове која сад постоји на простору бившег Истока. А кад су се, дакле, мушкарци коначно дохватили за гуше и за пушке, онда је наједанпут почела и нека ирационална освета женама за ону њихову равноправност. Па ви сад у овом нашем рату можете да гледате како су најстрашнија и најнечаснија иживљавања управо над цивилним жртвама, у крајњој линији над женама. И зар слике, ако хоћете из Чеченије, нешто друго говоре? Тамо се, такође, војници бију и убијају док ви заправо само видите жене како безглаво, с некаквим торбама и замотуљцима, тумарају Грозним. Код нас вам је, пак, ситуација таква да кад посматрате наше призоре с ратишта, војници пуше и играју се Џона Вејна а жене су де факто прогоњене као Индијанци."

И зато сте филм посветили травеститима?

– Наравно, зато што су то мушкарци који су побегли у жене. Занимљиво као појава у животу, занимљиво и као конкретна филмска прича.

■ ЈАСМИНА ЛЕКИЋ